

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ СФЕРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Пасічник Ю. В.

ВСТУП

Розвитку науки в усіх цивілізованих країнах світу надають важливе загальнонаціональне значення. Це обумовлюється тим, що в складних, непередбачуваних умовах Постмодерну або Четвертій промислової революції першої чверті XXI ст. наукові розробки забезпечують суспільний розвиток – військовий, економічний, космічний, торгівельний, інтелектуальний тощо.

Жорстка конкуренція за світові та регіональні ринки збуту військової, промислової, IT-технологій та іншої продукції змушує уряди та національний бізнес забезпечувати пріоритетність власної національної продукції. Цього можливо досягти лише тоді, коли продукція конкретної країни або транснаціональної корпорації матиме відповідні переваги. Саме тому на рівні урядових структур, передусім, формуються національні наукові програми не лише на поточний період, але й на середньострокову та довгострокову перспективу. Незважаючи на надзвичайну обдарованість, талановитість, завзятість українських науковців, можливо констатувати, що лише по окремих незначним напрямам наукових розробок ми конкуруємо із зарубіжними країнами. Не вдаючись у розлоге висвітлення наукової ситуації в Україні загалом, зосередимось на агропромисловому комплексі, зокрема фінансовому забезпеченні реформ. У цьому контексті з'ясуємо:

- стан агропромислового комплексу України, зокрема його експортний потенціал у порівнянні із іншими країнами;
- досконалість нормативно-правового забезпечення фінансування науки;
- адміністративний устрій та фінансове забезпечення наукової діяльності, зокрема структур Національної академії аграрних наук України;
- грошове забезпечення науковців;
- вектори реформування науково-дослідної сфери у Національній академії аграрних наук України.

Згідно визначеного порядку дослідження, виконаємо його у такій послідовності.

Стан агропромислового комплексу України, зокрема його експортний потенціал у порівнянні із іншими країнами. Зважаючи що станом на жовтень 2023 р. національний потенціал агропромислового комплексу втрачено орієнтовно на 25%, виконаємо відповідні порівняння у передвоєнні роки. У національній «Білій книзі» подано його окремі порівняльні характеристики: «...в його розвитку наявні певні проблеми. На жаль, продуктивність сільського господарства в Україні становить лише невелику частку від рівня продуктивності в інших європейських країнах та країнах, із якими Україна конкурує на аграрних ринках. Об'єм доданої вартості сільськогосподарського виробництва на один гектар сільськогосподарських угідь в Україні у 2019 р. становив 355 доларів США, порівнюючи з 792 дол. у Польщі, 502 дол. у Бразилії, 1316 дол. у Німеччині, 1558 дол. у Франції та 456 дол. у США»¹.

Про одну із вагомих проблем АПК, зокрема щодо використання його потенціалу, зазначено в Національній економічній стратегії на період до 2030 року: «Продуктивність агропромислового комплексу України є значно нижчою за країни-конкуренти через нижчі потужності та нижчий ступінь технологічності переробленої продукції. Частка продукції, що йде на подальшу переробку, низькою: ячмінь – 13 відсотків, кукурудза – 3 відсотки, пшениця – 19 відсотків. Обсяги переробки молока в Україні мають тенденцію до падіння: за останні п'ять років вони зменшилися на 17 відсотків»².

А. Пужай-Череди акцентує увагу на проблемах реформування: «До проблем реформування галузі АПК в Україні фахівці також відносять відсутність системних підходів щодо взаємодії всіх секторів галузі, надмірне податкове навантаження, корупцію у дозвільній системі, низьку кваліфікацію молодих спеціалістів,

¹ Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency, KSE, Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2>. (дата звернення: 20.09.2023).

² Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. (дата звернення: 25.09.2023).

відставання аграрної науки, неузгодженість дій різних органів державного управління»³.

Для порівняння поточного потенціалу агропромислового комплексу, зокрема земельного, подамо відповідні показники із Білої книги «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні»: «Україна наділена найбільшими площами сільськогосподарських угідь та найродючішими ґрунтами в Європі та світі. Із загальної території країни площею 60 млн га сільськогосподарські угіддя складають 42,7 млн га (70,8%). Із них 33 млн га земель – це рілля, порівнюючи з 18 млн га у Франції, 12 млн га в Німеччині та 11 млн га у Польщі. Україні також належить третина всього світового фонду чорноземів. Крім того, Україна наділена стратегічним розташуванням із виходом на сільськогосподарські ринки Європи, Близького Сходу, Північної Африки та Азії»⁴.

Л. Круп'як, І. Круп'як аргументовано подають проблеми фінансового змісту: «...розвиток агропромислового комплексу нівелює проблема обмеженості фінансових ресурсів, зокрема, недостатність рівня державної підтримки галузей агропромислового комплексу, низька доступність кредитних ресурсів, незважаючи на об'єктивне зростання потреби у банківському кредитуванні агропромислового комплексу, недостатність власних фінансових ресурсів внаслідок низької рентабельності аграрного виробництва в окремих галузях»⁵.

Проаналізуємо рівень бюджетної підтримки і фінансові ресурси. Аналіз цих бюджетних коштів дає змогу дійти висновку, що їх недостатньо, зважаючи що державна підтримка в окремих країнах Європи у 2019 р. складала (млн євро): Турція – 7034, Польща – 2693, Італія – 2486, Данія – 610, Болгарія – 578, що у порівнянні із 540 в Україні, є значно більшою⁶.

³ Пужай-Черета А. В. Проблеми та перспективи реформування галузі АПК в Україні. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць у 2-х вип. ПДТУ. Маріуполь, 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 47.

⁴ Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency, KSE, Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2> (дата звернення: 20.09.2023).

⁵ Круп'як Л. Б., Круп'як І. Й. Проблеми фінансування розвитку агропромислового комплексу України. Ефективна економіка. № 11, 2016. URL: <http://www.econopu.pauka.com.ua/?op=1&z=5286> (дата звернення: 10.10.2023).

⁶ Держпідтримка АПК-2020: програми, механізми, терміни. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-apk-2020-programimehanizmi-termini> (дата звернення: 17.09.2023).

Для розлогого порівняння реальних можливостей агропромислового комплексу України із іншими країнами доцільно зіставити основні територіальні, економічні, демографічні критерії. Для зіставлення виберемо Польщу, яка найбільш порівняно корелює із Україною (табл. 1).

Таблиця 1
Основні порівняльні макроекономічні критерії України та Польщі у 2020 р.^{7,8,9,10}

Показники	Польща	Україна	
		Всього	% до Польщі
Територія, тис кв км	312,7	603,5	193
Населення, млн осіб	37,9	42,2*	111,3
ВВП країни номінальний, млрд дол США	500	156156	31,2
Площа сільськогосподарських угідь, млн га	18,7	42,2	225,7
Розораність площ, %	36,5	53,9	+17,4
Експорт аграрної продукції, млрд євро	34	19	55,9
Державна підтримка аграріїв, млрд євро	4,1	0,39	9,5

Оцінюючи та зіставляючи подані у цьому інформаційному масиві критерії, зробимо один узагальнюючий висновок – Україна, володіючи значно більшими територіальними, сільськогосподарськими угіддями має значно менші показники щодо ефективності господарювання. Визначені причини такого стану формувались протягом всього періоду Незалежності, починаючи від 1991 р. і дотепер. Переважаючий сировинний характер, як виробництва так і експортних поставок, став традиційним на початку 2000-х років, коли масово зупинялись підприємства переробної галузі. Також перманентним стало ігнорування інноваційних українських розробок щодо обладнання, технологій, культивування нових видів рослинної продукції. Ігнорування наукових розробок зумовило закриття машинобудівних заводів та конструкторських бюро. У вищих навчальних закладах агропродовольчого напрямку суттєво зменшився прийом студентів на аграрні, технологічні, механічні спеціальності.

⁷ Інформаційно – аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua>. (дата звернення: 22.09.2023 р.).

⁸ Wysokość płatności bezpośrednich stosowanych w 2020 r. Ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/platnosci-bezposrednie-w-2020-r>. (дата звернення: 20.09.2023 р.).

⁹ Eksport polskich artykułów rolno-spożywczych w 2020 r. Przez Ogrodinfo 24 lutego 2021 URL: <https://www.ogrodinfo.pl/rynki-i-prawo/eksport-polskich-artykulow-rolno-spozywczych-w-2020-r> (дата звернення 19.09.2023 р.).

¹⁰ Informacje dotyczące Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej. Ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/informacje-dotyczace->

Отже, тепер навіть незважаючи на військовий стан, необхідно не лише відновлювати агропромисловий комплекс, але й розвивати його на іншій основі, зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку України. У цьому контексті ваговою складовою має бути науково-дослідна сфера.

Досконалість нормативно-правового забезпечення фінансування науки.

Наукова діяльність в Україні регламентується ієрархічно низкою нормативно-правових актів, зокрема Конституцією, Законами України, Постановами Верховної Ради, Рішеннями Кабінету Міністрів, іншими документами профільних міністерств, відомств а також внутрішніми документами науково-дослідних, дослідних установ і навчальних закладів. Цими нормативно-правовими актами регламентуються: види наукової діяльності; функціонування дослідницьких структур, в тому числі їх самоврядування; отримання фінансових та інших ресурсів, порядок їх використання; міжнародні контакти та інші питання. Одним із основних нормативних актів є Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».¹¹

Оцінюючи наявний станом на жовтень 2023 р. масив нормативно-правових актів цього напрямку можна зробити такі висновки:

навіть незважаючи на військовий стан продовжувалась плідна робота щодо подальшого реформування наукової сфери. Так, внесені відповідні зміни у порядок визначення пріоритетності наукових програм, отримання доступу до фінансування наукових розробок, визначення критеріїв оцінювання наукових та науково-дослідних робіт, формування складу експертів по визначенню наукової значимості наукових робіт тощо.

Водночас, визначимо відповідні напрями подальшого удосконалення цієї нормативно-правової бази, зокрема і щодо подальшого реформування науково-дослідної сфери агропромислового комплексу:

спрощення процедур доступу до наявних державних фінансових ресурсів при виконання наукових досліджень згідно логічно обґрунтованих критеріїв;

запровадження схем та механізмів оцінювання праці наукових працівників у відповідності до наявних реальних результатів;

¹¹ Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України . Документ 848-VIII, чинний, поточна редакція від 03.09.2023, підстава – 3272-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 18.09.2023).

формування державного замовлення на конкурсній основі на виконання важливих національних завдань, згідно прагматики, яка розповсюджена у європейських країнах;

підвищити реальну зацікавленість здобувачів у захисті дисертацій за замовленнями державних структур.

Адміністративний устрій та фінансове забезпечення наукової діяльності, зокрема структур Національної академії аграрних наук України.

Відомчу зосередженість наукових установ в Україні, дотичних до агропромислового комплексу подано на рис. 1.

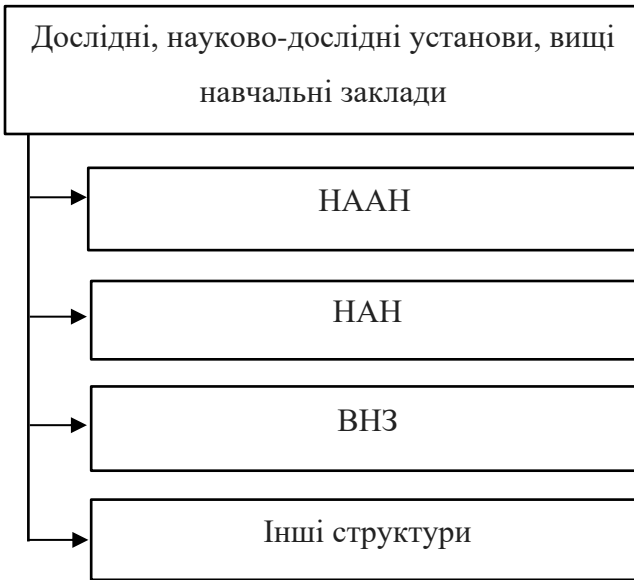

Рис. 1. Схема наукових структур в Україні

Найбільша чисельність наукових, науково-дослідних, та науково-виробничих структур зосереджено у Національній академії аграрних наук України.¹² Так, станом на початок 2023 р. у підпорядкування перебувало 84 структурних підрозділи, у 24 проводиться підготовка здобувачів відповідного наукового ступеня за більш ніж 60 спеціальностями.

¹² Офіційний сайт Національної академії аграрних наук України URL: <http://naas.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2023)

У структурі Національної академії наук України окремі установи виконують дослідження по цій проблематиці. Так, у Державній установі «Інститут економіки та прогнозування НАН України» функціонують два підрозділи безпосередньо налаштовані на виконання досліджень щодо агропромислового комплексу¹³.

У системі Міністерства освіти і науки України у значній кількості вищих навчальних закладів здійснюється підготовки фахівців за економічними, технологічними, технічними спеціальностями, які можуть працевлаштовуватись у структурах агропромислового комплексу. Водночас, функціонують профільні навчальні заклади, зокрема: Національний університет біоресурсів і природокористування (м. Київ), Державний біотехнологічний університет (м. Харків), Миколаївський національний аграрний університет, Сумський національний аграрний університет, Львівський національний університет природокористування, Одеський державний аграрний університет, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (м. Мелітополь), Херсонський державний аграрно-економічний університет, Полтавський державний аграрний університет, Вінницький національний аграрний університет, Білоцерківський національний аграрний університет, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), Уманський національний університет садівництва, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Житомирський національний агроєкологічний університет, Національний лісотехнічний університет України (м. Львів), Львівський національний університет ветеринарної медицини, Харківська державна зооветеринарна академія, Національний університет харчових технологій (м. Київ), Одеський національний технологічний університет. Зазначимо, що у зв'язку із тимчасовою окупацією російськими агресорами те небезпекою проведення занять, окремі навчальні заклади півдня України вимушено перебазувались у відносно безпечні регіони України.

У цих закладах здійснюється підготовка висококваліфікованих кадрів для виробничих, наукових, лабораторних тощо структур всього агропромислового комплексу, а також готуються в аспірантурах та докторантурах наукові кадри відповідних наукових

¹³ Офіційний сайт Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» URL: Офіційний сайт Національної академії аграрних наук України URL: <http://naas.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2023).

спеціальностей із захистом дисертацій у спеціалізованих вчених радах.

Підготовка фахівців та виконання окремих наукових робіт, дотичних до агропромислового комплексу здійснюється у відповідних установах та навчальних закладах, які перебувають у іншій підпорядкованості, зокрема Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості (Міністерство економіки, м. Київ), Державний податковий університет (Міністерство фінансів, м. Ірпінь).

Оцінюючи цю розгалужену мережу підготовки фахівців, зокрема із науковими ступеннями, зробимо висновок, що в Україні сформовано потужний науковий потенціал для обслуговування всього комплексу потреб для цієї галузі. Питання полягає у ефективному використанні, що поки що є дещо проблемним, зважаючи на стан агропромислового комплексу.

Проаналізуємо фінансове забезпечення освітньої на наукової діяльності. 3 листопада 2022 р. ВРУ прийняла ЗУ «Про Державний бюджет на 2023 рік». Основні видатки передбачено на обороздатність України та соцзабезпечення, але в умовах воєнного стану Уряд знайшов можливість збільшити видатки державного бюджету МОН на 2023 рік до другого читання на 555 млн грн. **Державного бюджету на науку направлено 31,8 млрд грн, зокрема:**

– 22,5 млрд грн – підготовка кадрів закладами вищої та фахової освіти;

– 4,2 млрд грн – виплата академічних стипендій.

У наочному вигляді зазначені видатки подано на рис. 2.

Оцінюючи ці видатки, зауважимо, що навіть у період воєнного часу держава знаходить можливість забезпечувати основні потреби освітян і науковців. У цьому контексті пригадується відома ситуація із Вінстоном Черчілем, прем'єр-міністром Великобританії, коли у один із військових років Другої світової війни йому подали проект бюджету із зменшеними видатками на освіту, і він констатував, що цього робити не варто, інакше навіщо ж ми тоді воюємо.

Рис. 2. Фінансування освіти і науки у Державному бюджеті України на 2023 р.¹⁴

Зауважимо, що основними пріоритетами у 2023 році щодо підтримки наукової та науково-технічної діяльності, зокрема, є:

- підтримка проведення Національною академією наук України пріоритетних для держави наукових досліджень;
- грантова підтримка Національним фондом досліджень України реалізації наукових досліджень і науково-технічних розробок;
- підтримка наукових досліджень на антарктичній станції «Академік Вернадський».

Для забезпечення діяльності Національного фонду досліджень України та надання ним грантової підтримки науковим установам незалежно від їх відомчого підпорядкування у держбюджеті на 2023 рік передбачено 505 млн гривень. Щодо доцільності фінансування науки, заступник Міністра фінансів Роман Єрмоличев так це прокоментував: «Для Мінфіну надзвичайно важливо, щоб спрямовані кошти на вітчизняну науку використовувались раціонально, а наукові дослідження, проведені в Україні, мали практичне значення для розвитку всіх сфер. Конкурсне фінансування

¹⁴ Держбюджет на 2023 рік: видатки на освіту та науку. Опубліковано 04 листопада 2022 року МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhbyudzheth-na-2023-rik-vidatki-na-osvitu-ta-nauku>. (дата звернення: 11.10.2023).

наукової діяльності через Національний фонд досліджень – це правильний крок у напрямі створення конкурентного середовища в науковій сфері, що є орієнтацією на конкретний результат та інтеграцією у світовий науковий простір»¹⁵.

Проаналізуємо ситуацію із державним замовлення на підготовку наукових кадрів через аспірантуру та докторантуру у структурі Національної академії аграрних наук України на 2023 р. Зазначимо, що Академія щорічно оголошує конкурс виконавців державного замовлення з підготовки наукових кадрів у відповідних наукових установах. Прийом здобувачів відповідного рівня підготовки здійснюється згідно порядку і в обсягах затверджених Постановою КМУ «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2023 році» від 11 липня 2023 р. № 708.

Принагідно зауважимо, що окрім державного замовлення здійснюється прийом за власний кошт здобувачів. Обсяги напрямів підготовки подано у табл. 2.

Зважаючи на термін навчання в аспірантурі очної форми чотири роки, а у докторантурі два роки, Академія має належні умови щодо підготовки наукових кадрів для агропромислового комплексу України.

¹⁵ Мінфін: на фінансування науки у 2023 році спрямовано майже 12 млрд гривень. Урядовий портал. 06 лютого 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-nafinansuvannia-nauky-u-2023-rotsi-spriamovano-maizhe-12-mlr>. (дата звернення: 11.10.2023).

Таблиця 2

**Прийом здобувачів у аспірантуру та докторантуру
у структурах Національної академії аграрних наук України
на 2023 рік¹⁶**

Аспірантура/докторантура за галузями знань	Всього, осіб	У тому числі з відривом від виробництва, осіб
Аспірантура – всього	100	70
гуманітарні науки	4	2
соціальні та поведінкові науки	7	5
управління та адміністрування	4	2
біологія	10	8
природничі науки	3	2
механічна інженерія	4	2
хімічна інженерія та біоінженерія	2	1
виробництво та технології	3	1
архітектура та будівництво	3	3
аграрні науки та продовольство	52	38
Ветеринарія	8	6
Докторантура – всього	10	10
гуманітарні науки	1	1
соціальні та поведінкові науки	2	2
управління та адміністрування	0	0
біологія	1	1
природничі науки	0	0
механічна інженерія	0	0
архітектура та будівництво	1	1
аграрні науки та продовольство	5	5

Проаналізуємо основні показники щодо Академії (табл. 3).

¹⁶ Про проведення конкурсу виконавців державного замовлення на підготовку наукових кадрів через аспірантуру та докторантуру в наукових установах НААН у 2023 році. URL: <http://naas.gov.ua/content/publicna-informaciya/ogoloshennya/7976/> (дата звернення: 11.10.2023).

Таблиця 3

Основні показники функціонування Національної академії аграрних наук України на 2022–2024 рр.¹⁷

Показники	2022 факт	2023 план	2024 проєкт
Кількість наукових установ, одиниць	84	84	84
Середньорічна чисельність ставок	6245	6177	5740
із них: дослідників	3244	3201	3004
техніків	940	930	3004
спеціалістів	1080	1065	1043
робітників	981	981	887
Середньорічна кількість молодих вчених	547	628	628
Аспіранти денної форми навчання	336	381	495
Аспіранти заочної форми навчання	32	31	22
Докторанти	21	25	33

Оцінюючи ці показники, визначимо, що прослідковуються позитивні тенденції щодо розвитку наукової бази. Особливо позитивним чинником є намагання Академії готувати наукові кадри для різних галузей агропромислового комплексу, зокрема докторів наук. Певне скорочення загальної чисельності персоналу, зокрема дослідників є загалом, природним явищем по причині омолодження науковців. У цьому контексті збільшення чисельності молодих науковців є позитивом.

Проаналізуємо фінансування Національної академії аграрних наук України. У цьому контексті зауважимо, що Академія на правах головного розпорядника бюджетних коштів отримує фінансування із Державного бюджету України. Окрім цього фінансування структури Академії виконують наукові роботи на комерційній основі, проводять господарську діяльність на земельних ділянках та мають інші фінансові доходи. Фінансування Академії подано у табл. 4

¹⁷Бюджетний запит на 2024-2026 рр. URL: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/db1/%D0%91%D0%97%202024%20%D1%842.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).

Фінансування Національної академії аграрних наук України на 2022–2024 рр.¹⁸

Показники	2022 факт	2023 план	2024 проєкт
Надходження згідно бюджетної програми, всього, тис грн	1 325 796	1 792 892	1 879 549
із них: загальний фонд	577 771	514 881	618 083
спеціальний фонд	748 025	1 278 011	1 261 466
із спеціального фонду:			
доходи за послуги, що надаються згідно їх основної діяльності	131 198	444 992	431 260
надходження від господарської діяльності	517 915	750 212	746 817
плата за здачу майна в оренду	30 700	78056	77 701
благодійні внески, гранти	67 706	3063	4 390
Дослідження та наукові розробки, всього	1 259 274	1 684 353	1 761 290
в т. ч: загальний фонд	577 772	514 881	618 083
спеціальний фонд	681 503	1 169 472	1 143 207

Аналіз цих показників у контексті реформування науково-дослідної сфери агропромислового комплексу дає змогу зробити такі висновки:

прослідковується позитивна тенденція щодо збільшення надходжень як по загальному фонду так і по спеціальному;

переважаючою часткою у надходженнях є спеціальний фонд: 56,5% – у 2022 р., 71,3% – у 2023 р., 67,1% – у 2024 р.;

фіксується суттєве зниження надходжень у 2023 р. та 2024 р. від благодійних внесків та грантів, що загалом, обумовлюється складними умовами воєнного часу;

значна частка загальних надходжень направляється на дослідження та наукові розробки. Так, вона склала: у 2022 р. – 95,0%, у 2023 р. – 94,0%, у 2024 р. – 93,7%..

Водночас, зазначимо, що в умовах воєнного часу можливі певні корективи щодо цих показників.

Грошове забезпечення науковців. Це забезпечення відіграє вагомую роль не лише у побутовому аспекті, коли вони утримують себе та своїх рідних згідно відповідних родинних стосунків, але й у навчальному та науковому. Згідно прагматики, яка склалась ще за радянських часів і продовжується вже за суверенної України науковці оплачують переважаючу частину оприлюднених наукових

¹⁸ Паспорт бюджетної програми. Бюджетний запит на 2024–2026 рр. URL: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/db1/%D0%91%D0%97%202024%20%D1%842.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).

праць, участь у конференціях та інших науково-практичних заходах тощо. Саме тому рівень цього забезпечення є важливим у життєвому та науковому сенсі. Визначимо окремі складові цього забезпечення.

Щодо аспірантів та докторантів їх стипендіальне забезпечення визначено відповідною Постановою Кабінету Міністрів України.¹⁹ Аспіранти та докторанти отримують академічні та соціальні стипендії, які виплачуються згідно загальнодержавних та місцевих нормативно-правових актів.

Так, Академічними стипендіями є:

1) стипендії, засновані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України (у тому числі іменні), які призначаються аспірантам за результатами навчання за певним освітнім (освітньо-кваліфікаційним) рівнем, розміри та порядок призначення яких визначаються окремими нормативно-правовими актами;

2) ординарні (звичайні) академічні стипендії;

3) стипендії у підвищеному розмірі:

з урахуванням наступних змін в оплаті праці на відповідних посадах), а саме:

– викладача – для клінічних ординаторів і аспірантів;

– професора – для докторантів.

Розмір стипендії докторанта збільшується на розмір доплат за наявний науковий ступінь або вчене звання, встановлених у граничних розмірах згідно з нормативно-правовими актами, у разі, коли відповідна освітньо-наукова (наукова) програма за профілем збігається з науковим ступенем або вченим званням. У разі наявності у докторанта кількох наукових ступенів (вчених звань) доплата встановлюється за вищим науковим ступенем (вченим званням). Питання про відповідність наукових ступенів, вчених звань профілю освітньо-наукової (наукової) програми вирішує керівник навчального закладу. Документи, що засвідчують наявність наукового ступеня, вченого звання, повинні відповідати нормам та вимогам, передбаченим законодавством.

Клінічні ординатори, аспіранти, докторанти мають право на роботу у режимі неповного робочого часу (але не більш як на 0,5 ставки за займаною посадою). При цьому академічна стипендія,

¹⁹ Деякі питання стипендіального забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1050. Документ 1050-2016-п, чинний, поточна редакція від 04.03.2020, підстава – 132-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 8.10.2023).

призначена відповідно до цього Порядку, виплачується у повному обсязі.²⁰

Призначена академічна стипендія Кабінету Міністрів України студентів та аспірантів на 2023–2024 рр. виплачуватиметься 15 молодим ученим.²¹

Характеризуючи інші види фінансового забезпечення, зауважимо, що в Україні склалась певна система додаткового заохочення, зокрема для підтримки молодих учених, яка заснована державними органами влади. Окремі види цих заохочувальних винагород подано у табл. 5.

Таблиця 5

Грантова та інша заохочувальна підтримка молодих учених²²

Назва гранту, премії, стипендії	Вимоги до претендентів
Премія Президента України для молодих вчених	докторанти та доктори наук до 40 років, аспіранти та кандидати наук до 35 років
Гранти Президента України для молодих вчених	доктори наук – до 35 років, докторанти – до 33 років, кандидати наук – до 30 років
Гранти Президента України для обдарованої молоді	молодь віком від 14 до 35 років
Іменні стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук	доктори наук, докторанти та здобувачі, докторські дисертації яких прийняті до розгляду спеціалізованою вченою радою віком до 35 років
Премія Верховної Ради України молодим ученим	молоді учені до 35 років
Стипендія Кабінету Міністрів України для молодих вчених	докторанти та доктори наук до 40 років, аспіранти та кандидати наук до 35 років
Премія Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України, номінація за наукові досягнення	молодь віком до 35 років
Академічна стипендія Кабінету Міністрів України аспірантам вищих навчальних закладів	аспіранти другого року денної форми навчання за рахунок державного замовлення

²⁰ Деякі питання стипендіального забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1050. Документ 1050-2016-п, чинний, поточна редакція від 04.03.2020, підстава – 132-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 8.10.2023).

²¹ Про призначення академічної стипендії Кабінету Міністрів України студентам закладів вищої освіти та аспірантам. Документ 322-2023-р, чинний, поточна редакція – від 18.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2023-%D1%80#Text>. (дата звернення: 8.10.2023).

²² Гранти, премії та стипендії для аспірантів та докторантів. Портал Кафедри Електронних Обчислювальних Машин. ХНУРЕ. URL: <https://dec.nure.ua/uk-grants-and-scholarships/>. (дата звернення: 5.10.2023).

Отже, науковцям, особливо молодим, сформовані певні умови для фінансової підтримки наукової діяльності.

Загалом, окрім зазначених видів державної підтримки, будь-який учений може подавати власні наукові розробки для отримання фінансування до Національного фонду досліджень, згідно виконання відповідних умов. Пріоритетом будуть перспективні напрями досліджень, які визначаються Кабінетом Міністрів України. Так, 9 травня 2023 року, на засіданні Кабінету Міністрів України прийнято зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942 і від 22 серпня 2018 р. № 641, відповідно до яких оновлюється перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок з урахуванням потреб періоду воєнного стану та відновлення України від наслідків війни. Оновлений перелік містить понад 60 напрямів, об'єднаних за шістьма визначеними законодавством пріоритетними сферами розвитку науки і техніки: фундаментальні наукові дослідження із найбільш важливих проблем, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, дослідження у сфері енергетики, раціонального природокористування, медицини, нових речовин та матеріалів. До списку увійшли напрями, які відповідають потребам сфери безпеки та оборони, що вкрай важливо за нинішніх умов. Рішення забезпечує реалізацію у 2023 році пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, які фінансуються за кошти державного бюджету²³.

Також зазначимо, що науковці можуть брати участь у міжнародних проєктах, які періодично оприлюднюються у засобах масової інформації і оголошуються урядами інших країн, університетами, фондами підтримки учених тощо.

Отже, розлога система фінансового забезпечення, яка функціонує в Україні створює певні умови для діяльності науково-дослідної сфери, зокрема і для наукових структур агропромислового комплексу.

Вектори реформування науково-дослідної сфери у Національній академії аграрних наук України. Агропромисловий комплекс України традиційно відігравав важливу роль у життєвому укладі українців, забезпечуючи не лише робочими місцями у аграрному сегменті та промислових переробних підприємствах, але й

²³ Рішення Уряду: оновлено перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. Міністерство освіти і науки України. Опубліковано 09 травня 2023 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rishennya-uryadu-onovleno-perelik-prioritetnih-tematichnih-napryamiv-na>. (дата звернення: 2.10.2023).

підтримував сільську інфраструктуру. В умовах першої чверті XXI ст., коли населення Землі перманентно збільшується а майже четверта частина людства зазнає певних проблем із продовольством, роль продовольчих комплексів буде зростати. Національна академія аграрних наук традиційно була флагманом розвитку цього комплексу, надаючи широкий спектр практичної та теоретичної підтримки виробничникам, забезпечуючи насіннєвим, рослинним, саджанцевим матеріалом, новими технологіями та обладнанням, прогнозними розробками тощо. Саме тому питання ефективного функціонування Академії завжди були предметом уваги керівних державних структур. Періодично розроблялись та затверджувались програми та заходи щодо механізмів, форм, схем її функціонування. Так, ще в 2016 р. Т. Кутовий, тодішній міністр профільного аграрного міністерства зазначив: «У міністерства є ряд напрацювань. Але ми введемо єдину концепцію реформування НААН після того, як побачимо напрацювання інших відомств і самої Академії, перш за все, в аспекті того, скільки земель і за якими напрямками необхідно для наукової діяльності. Також Академії необхідно думати про партнерство з ключовими гравцями на ринку на основі механізмів державно-приватного партнерства. Наприклад, у частині вирощування насіння»²⁴.

Тепер чинним є відповідне Розпорядження Кабінету Міністрів України щодо реформування Академії.²⁵ Так, передбачено:

- здійснення інвентаризації земельних ділянок, які перебувають у користуванні підприємств, установ та організацій, що перебувають у віданні Національної академії аграрних наук;
- здійснення інвентаризації об'єктів державної власності, що перебувають у віданні Національної академії аграрних наук;
- здійснення інвентаризації матеріально-технічної бази підприємств, установ та організацій, що перебувають у віданні Національної академії аграрних наук, дослідницької та інноваційної інфраструктури;

²⁴ Кутовий. Має бути спільне бачення реформування НААН. Агробізнес сьогодні. 15 грудня 2016 р. URL: business.com.ua/agrobusiness/item/6393-maie-buty-sp. (дата звернення: 8.10.2023).

²⁵ Про затвердження планів заходів з реформування Національної академії аграрних наук, Національної академії правових наук, Національної академії педагогічних наук на 2021 і 2022 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 911-р. Документ чинний, поточна редакція від 04.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D1%80>. (дата звернення: 8.10.2023).

– проведення огляду витрат державного бюджету у сфері наукової і науково-технічної діяльності за бюджетними програмами Національної академії аграрних наук;

– розроблення пропозицій щодо вдосконалення системи розподілу фінансування наукових установ Національної академії аграрних наук за рахунок коштів Державного бюджету та диференціації джерел фінансування наукових досліджень.

Процес виконання зазначеного розпорядження станом на початок 2023 р. дав такі результати ²⁶.

Загалом, у порівнянні з 1991 роком кількість наукових установ та чисельність їх працівників зменшилась майже удвічі.

На сучасному етапі установи НААН становлять лише 9,6% від загальної кількості українських наукових установ, 4,3% – кількості наукових співробітників, 5,7% – обсягу бюджетного фінансування вітчизняних наукових досліджень.

У 2019 році наукові установи НААН успішно пройшли державну атестацію в МОН, за результатами якої до I класифікаційної групи віднесено 17 наукових установ, до II – 38, до III класифікаційної групи віднесена решта наукових установ.

В рамках заходів з реформування НААН впроваджуються нові принципи управління дослідницьким процесом, які мають на меті диференціювання виконання фундаментальних та прикладних досліджень між науковими установами НААН: фундаментальних – в установах національного рівня, прикладних зонального рівня – в міжрегіональних наукових установах, прикладних локального рівня та трансфер інновацій – в регіональних (обласних) наукових установах.

Запропоновано забезпечити матеріальне заохочення виконавців пріоритетних наукових проектів, які виконуються за державним замовленням. Внесено Кабінету Міністрів України пропозицію щодо створення при НААН Експертних комісій для експертизи всіх заявок на проведення наукових досліджень науковими установами, вищими навчальними закладами, а також проектно-конструкторськими та іншими організаціями у сфері агропромислового комплексу, які виконуються за кошти державного бюджету.

Затверджено нові тематики наукових досліджень на 2021–2025 роки із врахуванням національних інтересів щодо сталого

²⁶ Дорожня карта реформ: втілюються в життя системні заходи щодо реформування Національної академії аграрних наук України. <http://naas.gov.ua/slide/dorozhnya-karta-reformuvannya-nats-onalno-akadem-agrarnikh-nauk-ukra-ni-vt-lyuyutsya-v-zhittya-siste/>. (дата звернення: 8.10.2023).

розвитку економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави, протидію негативним процесам, які пов'язані зі змінами клімату, та низки інших важливих проблем, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Про роботу в умовах воєнного стану й результати реформування Національної академії аграрних наук України розповів її президент Ярослав Гадзало²⁷.

Він повідомив, що загальна площа землекористування наукових установ, організацій та підприємств НААН становить 487,1 тис. гектарів (з них 383,3 тис. гектарів займає рілля). Впорядковано перелік об'єктів державної власності, які входять до майнового комплексу академії, визначено об'єкти нерухомості, які не використовуються чи використовуються неефективно (або щодо яких відбулося незаконне відчуження). Підготовлено пропозиції щодо підвищення ефективності використання 14173 будівель.

За результатами проведеної інвентаризації нерухомого майна виявлено 127 об'єктів, що використовуються неефективно. Готуються пропозиції щодо передачі їх до Фонду держмайна України. Виявлено, що 1825 об'єктів не використовуються в господарській діяльності установ та державних підприємств. З них 1214 мають аварійний стан і підлягають списанню.

Президія НААН України проводить реформування мережі установ. 72 юридичні особи академії із загальною площею земельних ділянок 108,3 тисячі гектарів уже передано Фонду держмайна України. Найближчим часом планується передати ще 25 юридичних осіб.

Впорядковано структуру штатного розпису апарату президії НААН (скорочено одне управління) та чисельності наукових працівників академії. Шляхом злиття декількох установ утворено Інститут механіки та автоматики агропр оміслового виробництва, а також Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства.

Наукова тематика НААН погоджена з Міністерством оборони України та Міністерством з питань стратегічних галузей

²⁷ НААН: забезпечення продовольчої безпеки. Реформа національних академії. Що зроблено? Світ. 5 березня 2023 р. URL: <https://svit.kpi.ua/2023/03/05/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%B9-%D1%89%D0%BE-%D0%B7%D1%80%D0%BE/>. (дата звернення: 8.10.2023).

промисловості. Результати досліджень важливі для продовольчої безпеки країни.

Для оцінювання різних підходів подамо Пропозиції робочої групи Національної ради з питань розвитку науки і технологій²⁸.

У Розділі I «Реформа галузевих академій» пропонується внести зміни до Постанови КМУ від 26 липня 2018 р. № 589 «Деякі питання наукових установ (організацій, підприємств), що перебувають у віданні Національної академії наук, національних галузевих академій наук», а саме доповнити її новим пунктом 9 такого змісту: «9. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади може ініціювати заходи з оптимізації діяльності державних наукових установ, організацій, підприємств, що перебувають у віданні національних галузевих академій наук (або у подвійному підпорядкуванні). З цією метою Кабінет Міністрів України може утворювати комісії з оптимізації діяльності відповідних академій наук (надалі – Комісії). Завданням Комісії є надання Кабінету Міністрів України, на основі комплексного аудиту наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності національної галузевої академії наук, рекомендацій щодо реструктуризації національних галузевих академій наук в цілому, а також зміни підпорядкування та/або реорганізації державних установ, організацій, підприємств (надалі – Установ), що перебувають у віданні відповідної академії наук, окремо по кожній Установі. Рекомендацією Комісії щодо Установи може бути:

- передача Установи до відання Національної академії наук України (в тому числі з можливістю створення в рамках НАН наукового центру з фінансуванням за окремою бюджетною програмою); таке рішення може прийматися щодо Установ, що отримали категорії «А», «Б» за результатами державної атестації;

- передача Установи до сфери управління профільного центрального органу виконавчої влади (або встановлення подвійного підпорядкування);

- збереження Установи в структурі відповідної національної галузевої академії наук ;

- ліквідація Установи.

²⁸ Пропозиції робочої групи Національної ради з питань розвитку науки і технологій з питань підготовки пропозицій щодо змін до законодавства для забезпечення реформи Національної академії наук та національних галузевих академій наук. URL: http://znc.com.ua/ukr/news/2016/202001_reform.pdf. (дата звернення: 8.10.2023).

Отже, є різні погляди на подальший розвиток науково-дослідної сфери, зокрема щодо реформування Національної академії аграрних наук.

У цьому контексті сформуємо відповідні підходи щодо реформування цієї сфери:

передусім, має бути витримана ієрархія вирішення проблеми з використанням системного методу та положень синергетики, які мають базуватись на врахуванні умов Постмодерну та визначених векторах суспільного розвитку України, зокрема євроінтеграції;

для формування напрямів реформування цієї сфери має бути сформовані відповідні стратегічні документи розвитку економіки із визначенням місця, завдань, критеріїв тощо агропромислового комплексу;

для вирішення визначених завдань із подоланням наявних проблем формуються завдання Академії аграрних наук України;

для вирішення стратегічних та поточних завдань формується структура Академії із відповідним ресурсним забезпеченням.

Оцінюючи проекти реформування зазначеної сфери є доцільним застосування позитивного зарубіжного досвіду, широке обговорення, врахування позицій різних сторін, наявність переконливих аргументів.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні висвітлено теперішній стан фінансового забезпечення науково-дослідної сфери агропромислового комплексу та запропоновано підходи щодо його реформування. Виконано експрес-аналіз цього комплексу у порівнянні із іншими зарубіжними країнами. Наголошено, що в результаті військового вторгнення російських окупантів втрачено орієнтовно четверту частину його потенціалу. Оцінено довоєнний стан зазначеного комплексу та виявлено, що об'єм доданої вартості сільськогосподарського виробництва на один гектар сільськогосподарських угідь у 2–3 рази менший у порівнянні із іншими європейськими країнами. Оцінено ефективність нормативно-правового забезпечення функціонування цього комплексу та зазначено його певну недосконалість. У цьому контексті запропоновано напрями його поліпшення. Подано характеристику наявної мережі навчальних та наукових закладів, які є дотичними до функціонування цього комплексу. Проаналізовано схеми, механізми фінансування науки в Україні, зокрема Національної академії аграрних наук. Так, щодо зазначеної Академії проаналізовано основні показники діяльності за 2022–2024 рр.,

зокрема і фінансові та виявлено позитивні та негативні тенденції. Проаналізовано основні напрями та пропозиції щодо перспективного реформування зазначеної Академії, зокрема науково-дослідної сфери. Виявлено, що Академія практично реалізувала передбачені Кабінетом Міністрів України заходи на 2020–2022 рр. Оцінено різні пропозиції щодо перспектив розвитку Академії. З врахуванням виконаного аналізу функціонування Академії, інших пропозицій щодо її розвитку запропоновано обґрунтовані підходи щодо її перспектив. Так, передбачено дотримання ієрархії вирішення проблеми з використанням системного методу та положень синергетики, які мають базуватись на врахуванні умов Постмодерну та визначених векторах суспільного розвитку України, зокрема євроінтеграції. Зроблено висновок, що для реформування зазначеної сфери є доцільним застосування позитивного зарубіжного досвіду, широке обговорення, врахування позицій різних сторін, наявність переконливих аргументів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, агропромисловий комплекс, реформування, вектори розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Eksport polskich artykułów rolno-spożywczych w 2020 r. Przez Ogrodinfo 24 lutego 2021 URL: <https://www.ogrodinfo.pl/rynki-i-prawo/eksport-polskich-artykulow-rolno-spozywczych-w-2020-r> (дата звернення 19.09.2023 р.).

2. Informacje dotyczące Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej. Ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/informacje-dotyczace->

3. Wysokość płatności bezpośrednich stosowanych w 2020 r. Ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/platnosci-bezposrednie-w-2020-r>. (дата звернення: 20.09.2023 р.).

4. Біла книга «Стратегія розвитку земельних відносин в Україні». Land Transparency, KSE, Міністерство аграрної політики та продовольства України. Травень 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/zemlya/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%20.pdf2> .(дата звернення: 20.09.2023).

5. Бюджетний запит на 2024–2026 рр. URL: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/db1/%D0%91%D0%97%202024%20%D1%842.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).

6. Гранти, премії та стипендії для аспірантів та докторантів. Портал Кафедри Електронних обчислювальних машин. ХНУРЕ. URL: <https://dec.nure.ua/uk-grants-and-scholarships/>. (дата звернення: 5.10.2023).

7. Держбюджет на 2023 рік: видатки на освіту та науку. Опубліковано 04 листопада 2022 року МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhbyudzheth-na-2023-rik-vidatki-na-osvitu-ta-nauku>. (дата звернення: 11.10.2023).

8. Держпідтримка АПК-2020: програми, механізми, терміни. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-apk-2020-programimehanizmi-termini> (дата звернення: 17.09.2023).

9. Деякі питання стипендіального забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1050. Документ 1050-2016-п, чинний, поточна редакція від 04.03.2020, підстава – 132-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 8.10.2023).

10. Дорожня карта реформ: втілюються в життя системні заходи щодо реформування Національної академії аграрних наук України. <http://naas.gov.ua/slide/dorozhnya-karta-reformuvannya-nats-onalno-akadem-agrarnikh-nauk-ukra-ni-vt-lyuyutsya-v-zhittya-siste/>. (дата звернення: 8.10.2023).

11. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua>. (дата звернення: 22.09.2023 р.).

12. Круп'як Л. Б., Круп'як І. Й. Проблеми фінансування розвитку агропромислового комплексу України. Ефективна економіка. № 11, 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5286> (дата звернення: 10.10.2023).

13. Кутовий. Має бути спільне бачення реформування НААН. Агробізнес сьогодні. 15 грудня 2016 р. URL: business.com.ua/agrobusiness/item/6393-maie-butuy-sp. (дата звернення: 8.10.2023).

14. Мінфін: На фінансування науки у 2023 році спрямовано майже 12 млрд гривень. Урядовий портал. 06 лютого 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-na-finansuvannia-nauky-u-2023-rotsi-spriamovano-maizhe-12-mlr>. (дата звернення: 11.10.2023).

15. НААН: забезпечення продовольчої безпеки. Реформа національних академій. Що зроблено? Світ. 5 березня 2023 р. URL:

<https://svit.kpi.ua/2023/03/05/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%B9-%D1%89%D0%BE-%D0%B7%D1%80%D0%BE/>.

(дата звернення: 8.10.2023).

16. Офіційний сайт Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» URL: Офіційний сайт Національної академії аграрних наук України URL: <http://naas.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2023).

17. Офіційний сайт Національної академії аграрних наук України URL: <http://naas.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2023)

18. Паспорт бюджетної програми. Бюджетний запит на 2024–2026 рр. URL: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/db1/%D0%91%D0%97%202024%20%D1%842.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).

19. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. (дата звернення: 25.09.2023).

20. Про затвердження планів заходів з реформування Національної академії аграрних наук, Національної академії правових наук, Національної академії педагогічних наук на 2021 і 2022 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 911-р. Документ чинний, поточна редакція від 04.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D1%80>. (дата звернення: 8.10.2023).

21. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України . Документ 848-VIII, чинний, поточна редакція від 03.09.2023, підстава – 3272-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 18.09.2023).

22. Про призначення академічної стипендії Кабінету Міністрів України студентам закладів вищої освіти та аспірантам. Документ 322-2023-р, чинний, поточна редакція – від 18.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2023-%D1%80#Text>. (дата звернення: 8.10.2023).

23. Про проведення конкурсу виконавців державного замовлення на підготовку наукових кадрів через аспірантуру та докторантуру в наукових установах НААН у 2023 році. URL: <http://naas.gov.ua/content/publicna-informaciya/ogoloshennya/7976/> (дата звернення: 11.10.2023).

24.Пропозиції робочої групи Національної ради з питань розвитку науки і технологій з питань підготовки пропозицій щодо змін до законодавства для забезпечення реформи Національної академії наук та національних галузевих академій наук. URL: http://znc.com.ua/ukr/news/2016/202001_reform.pdf. (дата звернення: 8.10.2023).

25.Пужай-Черета А. В. Проблеми та перспективи реформування галузі АПК в Україні. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць у 2-х вип. ПДТУ. Маріуполь, 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 47.

26.Рішення Уряду: оновлено перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. Міністерство освіти і науки України. Опубліковано 09 травня 2023 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rishennya-uryadu-onovleno-perelik-prioritetnih-tematichnih-napryamiv-na>. (дата звернення: 2.10.2023).

Information about the author:

Pasichnyk Yurii,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher
of the Department of socio-economic development of rural areas
National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economics»
10, Heroes of Defense str., Kyiv, 03127, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9742-1378